

Gledišče

Slovensko gledišče. A. Drama. Etbin Kristanova izvirna drama v štirih dejanjih „Ljubislava“, ki smo jo prvič videli na našem odru dne 8. marca in ki se je ponavljala 10. marca, je resno, lepo delo nadarjenega pisatelja, ki spominja malce na klasične dramske vzore, ali če hočemo biti popolnoma konkretni, na „Devico Orleansko“. Navzlic temu pa sta si Jeanne d' Arc in Ljubislava različni kot dan in noč! Ivana bodri in podžiga k delovanju, ona se postavi sama na čelo vojnim trumam in jih vodi v boj, Ljubislava se vrže med nasprotnike, ko se hočejo spopasti, ona miri samo in oznanja ljubezen. Kdor razume bistvo drame, vidi, da si je Schiller izvolil pravo, Etbin Kristan nepravo. Vsa Kristanova drama trpi za nedostatnostjo dejanja; oseb vidimo na odru dosti, a večina teh oseb ne ve, kaj hoče, ne ve, čemu jih je pisatelj pozval na prizornico. In še tiste, ki imajo nekaj vloge, so preveč pasivne . . .

Karakterizacija oseb ni baš slaba. Največjo skrb je obračal pisatelj na glavno junakinjo v drami, kar je gotovo prav. In meni se ne zdi, da bi se bil Ljubislavin značaj pisatelju tako ponesrečil, kakor mislijo nekateri, nasprotno, meni se vidi, da se razvija psihološko še dokaj resnično. Pokazati nam nervozno, histerično žensko, to se je pisatelju gotovo prav dobro posrečilo, in kakor hitro doznamo, da imamo opraviti z nenormalnim bitjem, nam mora biti umevno vse tisto, kar bi se nam zdelo sicer morda neumevno. Taki so pač nervozni ljudje: hitro vzplamte, hitro izpreminjajo svoje nazore in marsikaj učinijo, česar ne bi storil navaden človek. Tudi Jeanne d' Arc ne bi bila šla v boj, če bi bila normalna! Da se kaže pri Ivani abnormalnost v izredni podjetnosti, v bojevitosti, pri Ljubislavi nasprotno v preveliki krotkosti in resignaciji — to je stvar pisateljeva, oboje pa je psihološko utemeljeno.

Ne vem, če se je g. Kristan tega zavedal. Pogodil je vsekakor pravo!

Kaj drugega je seveda, če se vprašamo, so li bile v tistih časih med zdravim prirodnim narodom možne take ženske, kakršna je Ljubislava. Meni vsaj se zdi ta Ljubislava kot nekaj anahronizem!

Da ima dramski pisatelj težko nalogo s tako nenormalno osebo v ospredju, je jasno. Ljuboslava je danes vnetja za Kristov vzvišeni nauk, drugi dan je zopet lahko poganka! Pod hipnim vtiskom ji prešine kaj srce, prešine možgane in zopet je druga. Tudi pri Ivani se menjujeta velika samozavest in obup. Zato morata pa obe umreti o pravem času. S tega stališča je smrt Ljuboslavina popolnoma logična. Toda sicer je slabo motivirana kakor tudi še marsikaj drugega v drami! Če se pisatelj že ni hotel ali ni mogel držati načela tragične krivde, bi bil moral napraviti vsaj zunanji proces Ljuboslavine smrti nekoliko bolj verjeten. Da Gottwalde nenadoma tako zdivja, se mora zdeti vsakemu čudno. Pa tudi tehniške hibe, ki jih je v drami več, se kažejo baš ob Ljubislavini smrti posebno očitno! Da more Gottwalde Ljuboslavo spričo njenih ljudi, spričo njenega oboževalca Milorada umoriti, je samo na ta način mogoče, da kažejo ti ljudje napram dogodkom, ki se vrše v njih bližini, res toliko brezbriznost, kolikor so je kazali naši igralci ob tistem prizoru. Gospod Nučič (Milorad) je čutil ta tehnični pogrešek tako zelo, da se je zasukal docela naokoli ter zrl v popolnoma nasprotno stran, nego bi bil po vsej situaciji moral . . . No, ta hiba bi se dala popraviti!

Pisatelj kaže v igri vseskozi strogo umetniško objektivnost, ki je sama na sebi gotovo pohvale vredna, ki pa človeka, kateremu še ni zamrl popolnoma narodnostni čut, spričo snovi, ki jo obdeluje pisatelj, skoro boli . . . Konec drame vidimo, kako se začne boj med dvema sovražnima plemenoma. Po našem mnenju ne bi smela dati za ta boj povoda ženska, in bodisi ta povod samo zunanji. Vso drugo potrebo čutimo mi potomci tisočletnih tlačanov ob misli na oni narodni boj, ki se je tistikrat pričel in ki se nadaljuje še dandanašnji. V tem boju je nagrmadene toliko pristne tragike, da se zdi neumevno, kako se je je mogel pisatelj dotekniti tako rahlo. Seveda, kot vodja socialnih demokratov gosp. Kristan ni mogel zavzeti drugega stališča! . . . Vsak po svoje pač!

Opozoriti sem hotel s temi opazkami samo na to, da je poleg Kristanove „Ljuboslave“ še vedno mesta tudi za drugo dramo izza onega časa naše žalostne povestnice . . .

„Ljuboslava“ je pisana v verzih, lepih, blaglasnih verzih. Etbin Kristan je s tem delom pokazal, da ima jezik v oblasti. Marsikaj v drami je povedano z umetniško preciznostjo in zares pesniškim poletom. Navzlic temu, da drama radi navedenih hib na odru ni mogla posebno uspeti, ji gre med dramatičnimi proizvodi naše literature častno mesto! . . .

Dve lepi noviteti sta se uprizorili dne 16. marca, in sicer: „Venus victrix“, komedija v enem dejanju, spisal M. Begovič, in „Tuji kruh“, drama v dveh dejanjih, ruski spisal Ivan S. Turgenjev. Med novitetami nam je omeniti tudi še burke v treh dejanjih „Luce in Lipe“, nemški spisal Karl Kraatz, ki so jo igrali dne 27. februarja in 6. marca. Reprize pa smo imeli ob koncu sezone sledeče: dne 24. februarja se je ponovila „Lukrecija Borgia“, dne 4. marca popoldne so igrali tretjič „Malega lorda“, 10. marca popoldne pa je bil še enkrat na vrsti Finžgarjev „Divji lovec“, dočim se je zvečer tega dne uprizorila prvič v sezoni „Madame Sans-Gêne“, v kateri je naslovno vlogo igrala slovenskemu občinstvu že znana odlična hrvaška umetnica Ljerka pl. Šramova.

Na korist dramskemu osebju sta bili dne 1. aprila dve predstavi. Popoldne so igrali še enkrat burko „Luce in Lipe“, zvečer „Lepo Lido“.

B. Operne predstave. Dve muzikalni noviteti smo čakali še ob koncu sezone. V prvi vrsti nam je omeniti „Toske“, velike opere v treh dejanjih, po drami Victoriena Sardoua spisala J. Illica in G. Gicosa, uglasbil Giacomo Puccini. Prvič se je pela ta opera ob častnem večeru naše velepriljubljene primadone Marije Skalove, t. j. dne 22. marca, drugič ob častnem večeru našega izbornega baritonista Jana Ouřednika, dne 24. marca, in ponavljala se še dne 27. in 30. marca.

O glasbeni vrednosti te opere prinese naš list prihodnjič veščasno oceno. Na tem mestu naj omenimo le, da se nam ne zdi posebno srečna misel, uglasbiti dramo, kakršna je „Toska“. Kaj je treba še instrumentalnega poudarka ondi, kjer že dejanje samo na sebi tako pretresa živce! —

Slovensko gledišče je bilo v pretekli sezoni približno na isti višini kot prejšnja leta. Želimo iskreno, da bi prihodnje leto napredovalo! Intendanca našega gledišča bo morala vsekakor pravočasno vpoštevati dejstvo, da dobe prihodnje leto tudi Nemci zopet svojo opero. Treba bode torej tekmovati in ugled našega gledišča zahteva, da se v tem tekmovanju izkažemo! V drami so itak Nemci pred nami! —

Dr. Fr. Zbašnik.